

Рецензія офіційного рецензента
доктора філософії, доцента ЗВО кафедри медичної психології та психіатрії
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова
Ордатій Наталії Миколаївни на дисертаційну роботу
аспірантки кафедри психіатрії, наркології та психотерапії
на тему «Психоедукація у підвищенні ефективності лікування
непсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій»,
представлену до захисту у разову спеціалізовану вчену раду ДФ 05.600.182
при Вінницькому національному медичному університеті ім. М.І.
Пирогова, що утворена згідно наказу ректора ЗВО ВНМУ ім. М.І.
Пирогова № 117 від 26 червня 2026 року на підставі рішення Вченої ради
ВНМУ ім. М.І. Пирогова протокол № 12 від 25 червня 2026 року з правом
прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації на
здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за
спеціальністю 222 «Медицина»

Ступінь актуальності обраної теми

Дисертаційна робота Шулякової М. І. присвячена одному з найбільш актуальних напрямів сучасної психіатрії, психотерапії та медичної психології – проблемі збереження психічного здоров'я учасників бойових дій в умовах тривалого психотравмувального впливу війни. Зростання кількості військовослужбовців і ветеранів із проявами тривожних, депресивних та посттравматичних розладів визначає необхідність пошуку ефективних підходів до психопрофілактики, психодіагностики та підвищення прихильності лікування непсихотичних психічних розладів. Особливого значення в сучасних умовах набуває впровадження психоедукаційних програм, спрямованих на формування психологічної стійкості, покращення психоемоційного стану та попередження розвитку дезадаптивних психічних реакцій у комбатантів. У цьому контексті дослідження ролі психоедукації є своєчасним, соціально значущим та має важливе практичне значення для системи охорони психічного здоров'я України. Тематика дисертації відповідає сучасним науковим тенденціям розвитку психіатрії та медичної психології, а також актуальним завданням медико-психологічного супроводу військовослужбовців і ветеранів.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача

Дисертаційне дослідження Шулякової М. І. виконане на належному науковому та методологічному рівні й характеризується чіткою логікою побудови, послідовністю викладення матеріалу та комплексним підходом до вирішення поставлених завдань. Обрана мета дослідження є обґрунтованою, відповідає тематиці дисертаційної роботи та сучасним потребам системи охорони психічного здоров'я. Визначені авторкою завдання є взаємопов'язаними та забезпечують повноцінну реалізацію поставленої мети. У роботі застосовано комплекс сучасних клініко-психопатологічних, психодіагностичних та статистичних методів дослідження, які є адекватними дизайну дослідження та дозволяють об'єктивно оцінити психоемоційний стан учасників бойових дій. Обсяг досліджуваної вибірки є достатнім для отримання репрезентативних і достовірних результатів. Авторкою проведено детальний аналіз сучасної наукової літератури з проблематики дослідження, який охоплює значну кількість вітчизняних та зарубіжних джерел. Літературний огляд відображає сучасний стан вивчення проблеми психоедукаційного супроводу учасників бойових дій та демонструє належний рівень теоретичної підготовки здобувачки. Табличний та ілюстративний матеріал, представлений у дисертації, є інформативним, достатнім за обсягом і забезпечує наочне відображення основних результатів дослідження. Висновки дисертаційної роботи є логічними, аргументованими, відповідають поставленим завданням та відображають основні результати проведеного дослідження. Основні положення та результати дисертаційної роботи належним чином висвітлені у наукових публікаціях здобувачки. За темою дисертації опубліковано 8 наукових праць, з яких 3 статті – у фахових наукових виданнях України категорії Б, що відповідають вимогам чинного законодавства щодо публікацій результатів дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії, а також 5 публікацій у матеріалах всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях

Наукова новизна дисертаційного дослідження визначається комплексним підходом до вивчення психоемоційного стану учасників бойових дій та

дослідженням можливостей психоедукації в умовах тривалого впливу бойового стресу. У роботі систематизовано сучасні наукові дані щодо особливостей реагування психіки на участь у бойових діях та уточнено особливості психоемоційних порушень у комбатантів. Авторкою досліджено взаємозв'язок між рівнем тривожності, депресивними проявами, симптомами посттравматичного стресового розладу та ефективністю психоедукаційних втручань. Важливим науковим аспектом роботи є оцінка впливу психоедукаційного супроводу на психологічну адаптацію, рівень мотивації до отримання психологічної допомоги та формування більш адаптивних моделей реагування на стресові чинники. У дисертації обґрунтовано доцільність використання психоедукаційних підходів у структурі медико-психологічного супроводу учасників бойових дій, а також визначено їх значення для профілактики дезадаптивних психічних станів і підтримання психологічної стійкості військовослужбовців та ветеранів. Основні результати дослідження достатньою мірою висвітлені у наукових публікаціях здобувачки, оприлюднені у фахових виданнях та апробовані під час участі у всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях та школах молодих вчених, що підтверджує належний рівень наукової апробації дисертаційної роботи.

**Наукова обґрунтованість та відповідність темі дисертації отриманих
результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації**

Представлені у дисертаційній роботі результати є достовірними, належним чином аргументованими та повністю відповідають темі, меті й завданням дослідження. Робота ґрунтується на комплексному аналізі клінічного, психодіагностичного та статистичного матеріалу, що забезпечує достатній рівень репрезентативності дослідження та валідності отриманих результатів. Для оцінки психоемоційного стану учасників бойових дій авторкою використано сучасні валідизовані психодіагностичні методики, які дозволили комплексно дослідити рівень тривоги, депресивних проявів, симптоматику посттравматичного стресового розладу та особливості психологічної адаптації комбатантів. Використані статистичні методи є адекватними поставленим завданням та забезпечують об'єктивність інтерпретації отриманих результатів. Наукові положення, висновки та узагальнення, сформульовані у дисертації, мають логічний і послідовний характер, базуються на результатах власного

дослідження здобувачки та підтверджуються відповідними емпіричними даними. Висновки роботи є конкретними, змістовними та відображають основні результати проведеного дослідження. Практичні рекомендації, запропоновані авторкою, є обґрунтованими та мають прикладне значення для діяльності закладів охорони здоров'я, психологічних служб, реабілітаційних центрів, військово-медичних установ і системи медико-психологічного супроводу учасників бойових дій. Результати роботи також можуть бути використані у навчальному процесі при підготовці фахівців у сфері психічного здоров'я.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Дисертаційне дослідження виконане на належному науковому та методичному рівні й демонструє сформованість у здобувачки навичок самостійної науково-дослідної роботи. У процесі виконання роботи авторка продемонструвала здатність до комплексного аналізу актуальної наукової проблеми, коректного визначення мети та завдань дослідження, а також обґрунтованого вибору методів для їх реалізації. Шулякова М. І. володіє сучасними підходами до проведення клініко-психопатологічних, психодіагностичних та статистичних досліджень, що дозволило забезпечити належний рівень достовірності та наукової обґрунтованості отриманих результатів. У роботі використано розширений підхід до оцінки психоемоційного стану учасників бойових дій із застосуванням валідизованого психодіагностичного інструментарію та сучасних методів статистичної обробки даних. Дисертаційна робота характеризується чіткою структурою, логічною побудовою та послідовністю викладення матеріалу. Теоретичний аналіз сучасних наукових джерел, інтерпретація результатів дослідження та сформульовані висновки свідчать про достатній рівень методологічної підготовки здобувачки та її вміння узагальнювати отримані результати відповідно до сучасних вимог наукових досліджень у галузі психіатрії, психотерапії та медичної психології. Отримані результати підтверджують здатність авторки до вирішення актуальних науково-практичних завдань у сфері охорони психічного здоров'я та медико-психологічного супроводу учасників бойових дій.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідної роботи кафедри психіатрії, наркології та психотерапії Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова «Наукове обґрунтування та розробка профілактичних, лікувальних та діагностичних засобів охорони психічного здоров'я» (№ державної реєстрації 0122U002549) та спрямована на вирішення актуальних проблем сучасної системи охорони психічного здоров'я.

Практична цінність дисертаційної роботи полягає у можливості використання запропонованих психоедукаційних підходів у діяльності закладів охорони здоров'я, психологічних служб, центрів психічного здоров'я, реабілітаційних установ та військово-медичних структур. Отримані результати можуть бути використані під час організації психопрофілактичної, консультативної, психокорекційної та реабілітаційної допомоги учасникам бойових дій і ветеранам. Практичні рекомендації, що містяться у дисертації, мають прикладне значення та можуть бути впроваджені у комплексну систему медико-психологічного супроводу військовослужбовців, а також використані у навчальному та навчально-методичному процесі закладів вищої медичної освіти при підготовці фахівців у сфері психічного здоров'я.

Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає у розширенні сучасних наукових уявлень щодо психоемоційних порушень у учасників бойових дій та механізмів їх психологічної адаптації в умовах тривалого впливу бойового стресу. Результати роботи поглиблюють наукові підходи до розуміння ролі психоедукації у системі медико-психологічного супроводу комбатантів. Проведене дослідження дозволило уточнити взаємозв'язок між тривожними, депресивними та посттравматичними проявами, а також визначити значення психоедукаційних втручань у формуванні психологічної стійкості, адаптивних копінг-стратегій і підвищенні мотивації до психотерапевтичної допомоги.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці

Результати дисертаційного дослідження доцільно використовувати у комплексній системі медико-психологічного супроводу учасників бойових дій та ветеранів, у діяльності закладів охорони психічного здоров'я, психологічних служб, військово-медичних установ, реабілітаційних центрів і центрів

психічного здоров'я. Запропоновані психоедукаційні підходи можуть бути використані для удосконалення психопрофілактичної, консультативної та психокорекційної роботи з комбатантами. Крім того, результати роботи можуть бути впроваджені у навчальний процес закладів вищої медичної освіти та використані при підготовці лікарів, психологів, психотерапевтів та інших фахівців у сфері психічного здоров'я.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності

У процесі рецензування дисертаційної роботи порушень принципів академічної доброчесності не встановлено. Рукопис дисертації не містить ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації або фальсифікації результатів дослідження. Також не виявлено фактів технічного втручання у текст роботи шляхом використання прихованих символів, штучних пробілів чи елементів інших алфавітів. Дисертаційна робота пройшла перевірку із використанням програмного забезпечення «StrikePlagiarism». Рівень оригінальності тексту становить 91,2%, що свідчить про самостійний характер виконаного дослідження. Виявлені текстові збіги мають допустимий характер і пов'язані переважно з використанням загальноновживаної наукової термінології, назв психодіагностичних методик, нормативно-правових документів, усталених наукових формулювань, а також із власними публікаціями здобувачки, на які в роботі наведені відповідні бібліографічні посилання. Представлені у дисертації наукові результати є самостійним науковим доробком авторки, а дисертаційна робота відповідає сучасним вимогам академічної доброчесності.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Шулякової Марії Іванівни на тему «Психоедукація у підвищенні ефективності лікування непсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 222 «Медицина» галузі знань 22 «Охорона здоров'я», є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне науково-практичне завдання, пов'язане з удосконаленням психоедукаційного супроводу учасників бойових дій та оптимізацією підходів до лікування непсихотичних психічних розладів в умовах бойового стресу. У роботі представлено науково обґрунтовані результати щодо особливостей

психоемоційних порушень у комбатантів, визначено взаємозв'язок між тривожними, депресивними та посттравматичними проявами, а також обґрунтовано доцільність використання психоедукаційних підходів для підвищення психологічної стійкості, покращення психоемоційного стану та формування мотивації до психологічної допомоги. Отримані результати мають теоретичне та практичне значення для сучасної психіатрії, психотерапії, медичної психології та системи охорони психічного здоров'я загалом. Дисертаційна робота характеризується належним рівнем науково-методичного виконання, актуальністю тематики, обґрунтованістю висновків, науковою новизною та практичною спрямованістю. За змістом, структурою, обсягом та рівнем виконання дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та відповідає Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а здобувач Марія ШУЛЯКОВА заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 222 «Медицина» з галузі знань 22 «Охорона здоров'я».

РЕЦЕНЗЕНТ:

доктор філософії (PhD), доцент ЗВО
кафедри медичної психології та психіатрії
Вінницького національного
медичного університету ім. М. І. Пирогова

Наталія ОРДАТІЙ